

POGLED OTROKA

Če bi imel spomin na tisti dan, bi začudeno gledal v obraze ljudi na drugi strani šipe. Razburjene in ihtave, ki trkajo na avtomobilsko okno in se trudijo odpreti vrata. Mogoče bi telesni spomin zajel tudi občutek hladu, ki mi je počasi lezel od nožnih prstov navzgor. Vse to bi se lahko spomnil, če bi spomin obstajal, tako pa se moram zanesti na to, kar so povedali drugi.

Mnogo let kasneje so mi v smehu povedali, da sta me starša kot dojenčka pustila spati v našem Audiju 60 na tekmi smučarskih skakalcev v Planici. Ker sem tako lepo spal in me nista hotela buditi. Potem so prišli neki ljudje ter zagnali vik in krik, baje celo klicali policijo. Moja starša so našli in nič hudega se ni zgodilo. Ne meni in tudi ne njima. Bili so drugi čas. To zgodbo so mi vedno pripovedovali hahljaje, bila je vir zabave. Zabavna anekdota iz mojega otroštva. Odrasli so marsikaj, kar so mi delali ali se mi je dogajalo, dojemali kot smešno in zabavno, meni pa je bilo daleč od tega. Bili so drugi časi.

Danes vem, da bom pisal o mami in gre težko. Zgodba je oblikovana v glavi, vendar gre težje ven. Ker se to ne spodobi. Očetje so lahko psihopatski prasci, naše matere pa so ljubeče in dobre. Postavljamo jih na prestol dobrote in jim dajemo status devic Marij. Ne vem, ali je tako zgolj v naši kulturi, vendar v Sloveniji to drži kot pribito. Kdor si upa dvigniti glas proti materam, je verjetno lažnivec, hinavec in privoščljivec. Mame imajo svoje otroke brezpogojno rade in jim želijo samo dobro. Moja mama ni bila takšna.

Verjamem, da si je kot samska uslužbenka na okencu banke zelo želela zakona in otroka, ko je skozi vrata poslovalnice priplesal moj oče. Direktor namazanega jezika, v prostem času plezalec po Triglavski severni steni in ponosni lastnik uglednega kosa pleha. Sicer poročen in z že odraslim sinom, vendar verjetno nadvse duhovit in zapeljiv. Verjamem, da je takrat podlegla zlahka in sta postala ljubimca. Izhajajoč iz vaške kmečko-delavske družine ni po gimnaziji nikoli zbrala vztrajnosti za kakšno fakulteto, leta so neusmiljeno tekla in vsak dan po službi se je vračala v svojo otroško sobo in družino zakrknjenega komunističnega diktatorja, ki vladal s trdo roko in kričanjem. Baje je v

tisti sobi poslušala Paula Anko in prebiralala pogrošne romane. Tako so mi povedali.

Njuno tajno razmerje je prišlo na dan nekaj let pred mojim rojstvom, ko sta doživela prometno nesrečo nad Opatijo. Oče je šel na domnevno službeno pot, vendar je zraven vzel za vikend še njo in celo njenega malega brata, mojega strica. Pijan voznik je na cesti nad Grobnikom želel storiti samomor tako, da se je zaletel v nasproti vozeč avto in to je bil slučajno avto z očetom, mamo in stricem. Voznik je to baje storil zaradi nesrečnega zakona, policisti so v avtu našli kasneje prazno steklenico žganja. Zaletel se je v dva človeka, ki še nista vedela, da pišeta zgodbo svojega nesrečnega zakona, saj sta bila takrat zgolj zaljubljena ljubimca in z njima na zadnjem sedežu mlad fant, moj stric. Pijancu se je namera posrečila, saj je na licu mesta umrl, v drugem avtomobilu pa so ostali ukleščeni ljudje s težjimi poškodbami, vendar živi.

Oče je v reški bolnišnici ostal dlje časa, najbolj poškodovano je imel desno roko in dolgo časa se je zdelo, da razmesarjenega uda ne bo mogel nikoli več uporabljati. Takrat se je naučil podpisovati z levo roko, zavezovati vezalke in početi vse drugo, vendar je trmasto verjel, da bo tudi desnica ponovno zamigala. Meni je vedno pripovedoval, da so ga »zašuštrali«
zdravniki, ki so ob prvi operaciji nevede vkleščili živec in je bila roka negibna. Kakorkoli, neki čudežni kirurg v Ljubljani je ponovno odprl meso in rešil živec, oče pa je s težavno rehabilitacijo ponovno začel premikati roko in ostala mu je le dolga brazgotina po celi nadlahti. Mama je imela razbito ustnico, to vem, za druge poškodbe mi niso povedali. Stric ni bil poškodovan. Od takrat sta moja starša praznovala 6. april kot svoj drugi rojstni dan in v naši družini je bil to velik praznik, ki ga nisem razumel. Kasneje sem ga povezoval z bombnim napadom na Beograd leta 1941, čeprav je šlo le za isti dan v letu.

Kakorkoli, njuna zveza ni mogla več ostati skrivnost in verjetno se je v naslednjih letih zgodilo mnogo razburljivih zadev, ki so se končale z njuno poroko, mojim rojstvom dve leti kasneje in nazadnje očetovo upokojitvo še dve leti kasneje. Od mojega rojstva dalje mama ni več hodila v službo ter je sprejela status matere in domače gospodinje, saj se je to zdelo očetu pravično in pravilno. Ona temu ni ugovarjala, v tisto banko je ni vleklo in kot gimnazijski maturant se ji kaj dosti drugega tudi ni obetalo. Postala je docela denarno odvisna od očeta in tako je bilo več kot tri desetletja. Začetek njunega zakona in čas okoli mojega rojstva sta zaznamovali dve čustveni manipulaciji, kjer sta vsak odigrala po eno potezo in drugemu zadrnila zanko okoli vratu.

Oče je zagrozil, da bo šel solo v Severno steno Triglava brez varovanja in se vrgel v brezno, če mama ne sprejme njegove poročne ponudbe. Glede na to, da je celo življenje častil romantični ideal slovenskega filozofa in alpinista Klementa Juga, ki je omahnil iz stene ravno tam nekje, to niti ni bila iz trte izvita grožnja. Mami se je tako globoka ljubezen verjetno zdela očarljiva in dahnila je »da«. Dve leti kasneje mu je vrnila na podoben način, saj je zahtevala otroka zase. Oče je že imel sina in mu starejšemu od 50 let prav nič niso dišale plenice in otroški jok. Vendar me je izsilila, da sem prišel na svet, polovično nezaželen. Pri mojih dveh letih je oče odšel zadnji dan v službo direktorja in začel uživati penzijo, kar je počel celih 35 let in se ob tem smejal neumni državi, ki to dopušča. Imel je dovolj časa za svoje hobije in mama je doma pospravljala, kuhala in skrbela zame. To je bila

malomeščanska idila začetka sedemdesetih let.

Opažam, kako me zanese v bolj natančne opise očetovih dejanj, mame v moji zgodbi skoraj ni. Pa je to zgodba otroka, ki gleda svojo mamo in ne more verjeti, da nekdo vedno znova dopušča, da se z njenim otrokom dogajajo hude stvari. Tega dela ji ne morem odpustiti, ker je tudi v meni zapečeno prepričanje, da mati medvedka čuva svoje mladiče ter ob podivjanem očetu nazadnje zbeži in ga zaščiti. Moja mama tega ni bila sposobna ali zmožna narediti zame. Spomini na njo pa so blede in ob vztrajnem brskanju težko najdem nekaj veselega ali pozitivnega. To je vse skupaj čudno.

Mama je bila izrazito slaba kuharica, kar sem izvedel šele pozno v odrasli dobi, ko sem poskusil domače kuhinje drugih družin. Ni znala uporabljati začimb in jedi je pripravljala najbolj enostavno in v resnici brez okusa. To je eden od paradoksov naše družine. Oče ji je namreč izdelovala posebne lesene plakete za »najboljšo kuharico na svetu« in lesena stena v našem jedilnem kotu je bila dobesedno polna teh plaket in na vsa usta hvalil njene obroke. Ne zdi se mi tako nenavadno, da nismo imeli prav veliko obiskov. Trenutek, ko se mi je posvetilo, da je z materino kuho nekaj hudo narobe, je prišel globoko v času mojega živčnega zloma, ko sem imel 28 let. Imel sem rojstni dan in pripravila mi je torto, kot sem jo dobil vsako leto. Moja prijateljica in bodoča prva žena je začudeno komentirala, da to res ni nič posebnega, če je pripravila pecivo »lenih bab« - biskvit in puding iz vrečke. V resnici mislim, da je mama kuharijo precej sovražila, je pa kot ponižna domača gospodinja sprejela, da se je ves čas vrtela po kuhinji ter očetu in meni pripravljala tri obroke na dan. Oče ni znal skuhati ničesar. Mama je ob neki priložnosti zbolela in oče je telefoniral na informacije, da bi izvedel, koliko časa se kuha jajce, da postane trdo. Operaterka mu je zabrusila, da do takrat, da se skuha in mu zabrisala slušalko, za kar jo občudujem. To raven znanja kuhanja je obdržal do smrti. Spet me nosi proti očetu, ki je bil tako magnetno nora osebnost.

Izrazito mi je težko priklicati spomine na mamo, ki nosijo nekaj barve in življenja. Ne spomnim se, da bi počela kaj posebno zanimivega. Šivala je za vse nas in takstilne izdelke tudi prodajala ob boku očetu, vendar so to bili slabi izdelki. Se je pa recimo lotila moje obleke za maturantski ples, ker mi že ne bomo kupovali. Mislim, da mi je bil takrat celo všeč ta komplet črnega suknjiča, sivih hlač in rdečega metuljčka. Mogoče. Večino časa je čistila po stanovanju, ker je bilo to po prepričanju očeta žensko opravilo, in srečal si jo nekje s krpo v roki, ko je brisala prah z različnih vaz, kristalnih skled in majolik, s čimer je bilo naše stanovanje nastlano. Tako se je še najbolje spominjam, v predpasniku na poti iz kuhinje, s krpo v roki, ki očeta sprašuje, če bo govedina v redu za kosilo. Skoraj se ne spomnim pomembne življenjske lekcije, svetovnega nazora, filozofije, stališč ali posebnega znanja, ki bi me ga naučila. Bila je pač tam in je dopuščala, da je naša družina tonila v brezno psihopatije in pomanjkanja iskrene ljubezni. Vse to smo na veliko nadomeščali z lažnimi videzom idile in materialnimi dobrinami. Ničesar nam ni manjkalo, vendar to le do točke, ko sta se sporekla, saj je takrat oče ukinil finančni tok in sva z mamo ostala začasno revna in lačna malomeščana.

Nista si izkazovala resnične ljubezni, veliko pa znakov narejene. V družbi sta morala vedno plesati veliko in ves čas, ker ljudje pač gledajo. Oče je bil ponosen na svoje znanje plesa, mama mu je

nekako sledila. Zdaj mi je prišel pred oči njen trmasti in zagrizeni obraz, ko gleda čez ramo očeta, medtem ko skušata ujeti ritem foxtrota nekega terasnega benda. Vidim, da tudi v tem v resnici ni uživala, počela je to, ker se je to pač počelo. Prvo nežno gesto mame do očeta sem videl šele globoko v njegovi starosti, ko se je začela kazati starostna demenca, ko ga je ob kosilu pobožala po glavi tako, kot pobožamo triletnega otroka, ki je narisal risbico.

Menim, da me je pobožala pogosto, vendar nisem čutil nobene pristnosti. Nobenih močnih sporočil ljubezni, stavkov, trdnih objemov. Ni čudno, da se nisem znal objemati še pozno v odrasli dobi in mi je tudi zdaj včasih objemanje odveč. Seveda pa k temu marsikaj pripomore tudi izkušnja spolne zlorabe, saj smo preživelci do telesnih stikov še posebno nezaupljivi. Zavest o spolni zlorabi je prišla mukoma in postopoma šele v času izhoda iz norosti po živčnem zlomu. Koščki so prihajali, fragmenti slik iz naše kopalnice, detajli spalnice mojih staršev v našem prvem stanovanju in predvsem vonji, vonj po znoju, kolonjski vodici in občutek slabosti z željo po bruhanju. Danes vam o tem lahko napišem zelo malo, več o izjemni moči potlačevanja v nezavedno, kamor so najbolj grozljive slike mojega otroštva spet poniknile. Tisto, kar mogoče mislite o nas, ki smo preživeli spolno zlorabo, je verjetno napačno. Ni tako kot v filmih in vsekakor ne tako, kot vam narekujejo stereotipi in predsodki. Dolgo sem se mučil z občutki, da sem si vse izmislil v bolni domišljiji norca in sem neskončno hvaležen prijatelju, ki mi je priskrbel osebni dokaz, ki sem ga potreboval. Ni materialen in ni otipljiv, vendar ga bom hranil v srcu do smrti. Nisem ga pripravljen deliti z vami, nekaj bo ostalo še skrito.

V času, ko sem raziskoval svoje nenavadne telesne simptome, ki so posledica zlorabljanja, sem odkril svoj nenavaden občutek do bolečine. Včasih ne čutim bolečine in tetoviranje me smešno žgečka, vendar se lahko v drugem trenutku zvijam od bolečine zaradi nečesa drugega. Nimam notranjega termostata glede toplega in hladnega in se z lahkoto zmotim. Ko drugi drgetajo, se mi zdi toplo. Ali obratno. No, v tem raziskovanju sem pod pretvezo, da imam zdravniški pregled za službo, svoji osebni zdravnici izmaknil kartoteko in jo imel leta in leta doma. To se je včasih še dalo, ko nismo imeli varovanja podatkov in GDPR. Tam sem odkril, da sem bil celo otroštvo globoko podhranjen, daleč pod črto še sprejemljivega. Meni je mama govorila, da sem izbirčen in razvajen ter zelo malo jem. To ni bilo res. Na starih fotografijah, ki so zdaj res izgubljene, v očetov objektiv gleda žalosten in suh otrok z velikimi črnimi podočnjaki. Nihče ni opazil moje stiske. Nihče ni hotel vedeti, kaj se dogaja za vrati našega stanovanja v elitni ljubljanski soseski. Nikogar ne obtožujem, vendar pustili ste me samega. Prva med njimi mama.

Mamo sem močno potreboval in pogrešal. Pri mojih 12 letih je nenadoma močno zbolela, v močnimi glavoboli in bolečinami v mišicah je obležala doma sredi poletja. Nikakor ni prenesla svetlobe in rolete so bile spuščene ves čas. Oče se ni dal motiti in je dnevno odhajal na naš »vikend« in bila sva sama z mamo cele dneve. Čaji niso pomagali in mlada neizkušena nadomestna zdravnica jo je zdravila zaradi vnetja sečil. Nekega petka so premožni sorodniki organizirali piknik z zabavo in oče je kljub bolezni odšel. Spet sva bila sama in mami je postalo še slabše. Neprestano je bruhala, tožila za res močnimi glavoboli in bil sem zmešan od skrbi. Z našega črnega bakelitnega telefona sem klical

sorodnike in prosil za očeta. Nejevoljno je prišel k slušalki in se potem le odločil, da pride. Z rešilcem so jo odpeljali zaradi akutnega meningitisa, ki bi se lahko razvil v močno vnetje možganov. Oče je šel z njo v bolnico. Sredi noči sem se pokril z rjuho in si do krvi pogrizel vso kožico ob nohtih na vseh prstih. Ta navada mi je od takrat ostala in prsti so pogosto krvaveli. Trenutno je tako, da je tri mesece dobro glede tega, nimam pa nobene garancije.

Od 27 leta dalje, od živčnega zloma naprej, me spremljajo redne nočne more. Takrat so prihajale tudi do sedemkrat na noč, kasneje vsako noč enkrat in še kasneje večkrat tedensko. V njih večinoma nastopata mama in oče v grozečih vlogah. Običajno sem nekje ujet in ne morem zbežati ali govoriti, potem pa se s krikom zbudim. Zadnja leta je bilo tako, da so me mučile nekako trikrat na teden, odkar vam pišem te sestavke, jih še nisem imel. Vem, da moje nezavedno sili na plano in pisanje pri tem pomaga. Obsesivno-kompulzivna motnja je še vedno prisotna v precej blagi obliki in verjetno bo tako ostalo. Po vsej verjetnosti imam disociativno motnjo osebnosti, vendar ne preklapljam filmsko in drastično ter skozi leta treninga različnih samopomočnih tehnik precej dobro nadzorujem svoje aspekte osebnosti. Pri delu v medijih lahko pridejo zelo prav, kaj šele pri gledališču. Takšno je življenje s posledicami zlorab v otroštvu in dobro je vedeti, da nismo razvajeni in čudaški, ker smo lenobe. Mnogi si želimo pomagati, vendar v celoti ne bomo pozdravili vseh ran. Brazgotine so močne in boleče.

Imela pa je moja mama še en drug vidik svoje osebnosti, ki je prišla na plan le takrat, kadar očeta ni bilo zraven. Na morje oče ni želel hoditi, ker se mu je zdela to potrata časa in denarja, zato sva bila pogosto sama in večinoma v Bujah in Novigradu. V prvem mestu je imel dedek hišo in v drugem smo se kopali. Imel sem mogoče 10 let in na plaži sem se igral s školjkami in kamni, ko je k najinima brisačama pristopil zagorel in mlad domačin ter nagovoril mamo. Nisem razumel, kaj sta govorila, vem pa, da sva zvečer šla po rivi na sladoled in naključno srečala istega moškega. V naslednjem trenutku smo že sedeli za mizo terase hotela. In nekaj minut kasneje sta neznanec in mama plesala. Srkal sem Oro in nič mi ni bilo jasno.

Še prej, ko sem imel le šest let, se je zgodilo, da sva na obrtni sejem v Slovenj Gradec odšla sama z mamo, oče je bil nekje drugje. Spala sva v hotelu in čez dan stala na stojnicah. Mama je tam spoznala nekoga, ki jo je povabil zvečer v gostilno in seveda je morala iti z menoj. Tudi tam je plesala na vso moč, gostilna je bila nabito polna, vsi so pili in peli, harmonika je bila glasno cvileča in bil sem zaspan. Kmalu sem zaspal na klopi in ne vem, kako in kdaj sva prišla v najino hotelsko sobo. Tisto noč sem ponovno pomočil posteljo, mama pa je doma pozabila gumijasto plahto. Rekla je, da to ni nič hudega. Takrat sem redno močil posteljo. Rekli so mi, da nimam dovolj nadzora in da preveč pijem zvečer. Nočno mokrenje je močen znak spolne zlorabe. Zdaj to vem. Zdravnica me je zdravila z vedenjsko terapijo, dala mi je namreč koledarček, kjer sem označil dneve, ko sem se polulal in dneve, ko se nisem. Zraven pa mi je dala tudi tabletko, ki so bile seveda placebo in iz sladkorja. Čez nekaj tednov sem nehal ponoči lulati, mi je pa kdaj na mojo sramoto ušlo v hlače čez dan, slučajno.

Ne morem reči, da mama kasneje ni bila vesela in ponosna na moje dosežke. Bila je in je to kazala na

svoj način. Ni me pa nikoli razumela. V času najstništva, ko sem razvil močne oblike upora in z očetom nisem govoril štiri leta niti besede pozdrava, je bila mogoče bolj prisotna kot prej, želela z menoj govoriti in se pogovarjati, vendar je zamudila svoj čas. Jaz je nisem več hotel v svojem življenju. Mojim prijateljem, ki so se včasih nabutali v mojo sobo, kjer smo poslušali dark in punk, je bila zelo všeč. Delala jim je sendviče z gaudo in posebno salamo ter mešala kozarce cedevite. Vse je poznala po imenih in spraševala o njihovih družinah. Moji prijatelji so rekli, da je zelo prijazna. Jaz sem jo sovražil.

Zadnjič sem jo videl v času mojega živčnega zloma. Po enem izmed neuspešnih poskusov samomora sem premražen prišel k njej, pozno zvečer. Nisem imel ključa, odprla mi je preko domofona. Takoj je skoraj brez besed začela pripravljati večerjo. Na obrazu je imela gube skrbi, vendar me ni znala vprašati zares, kaj se mi je zgodilo. Nekaj ur prej sem ležal v snegu s poslovnim pismom v roki in čakal na mrzlo smrt, da me vzame. Oče je medtem gledal televizijo. Po večerji je rekla, da mi bo pripravila mojo posteljo, v moji sobi. Šel sem za njo v sobo in ko se je sklonila nad jogi, sem se zavedal, da potrebujem samo kanec energije in jo ubijem. Da grem z lahkoto po veliki kuhinjski nož in ji ga zabodem v hrbet nešteto krat. Videl sem vizijo svoje roke, ki zabada in zabada ... ustrašil sem se te vizije in izginila je. Tisto noč sem prespal in se nisem nikoli več vrnil. Moja mama je živa nekje, vendar zdaj ne čutim ničesar in zadnja leta enostavno ne čutim ničesar. Samo praznino.